

О. Генрі

Біографія

О. ГЕНРІ
(1862-1910)

Американський прозаїк О. Генрі (справжнє ім'я й прізвище Вільям Сідней Портер) народився 11 вересня 1862 року в Гринсборо, штат Північна Кароліна. Він є автором понад двохсот вісімдесяти оповідань, скетчів, гуморесок. Життя Вільяма Портера було нерадісним від самого дитинства. У три роки він втратив матір, а батько, провінційний лікар, ставши вдівцем, почав пити й невдовзі перетворився на нікчемного алкоголіка.

Покинувши школу, п'ятнадцятирічний Біллі Портер став за аптечний прилавок. Робота в оточенні мікстур від кашлю й порошків від бліх згубно вплинула на його й без того підірване здоров'я.

У 1882 році Біллі вирушив до Техасу, два роки жив на ранчо, а потім влаштувався в Остині, служив у земельному управлінні, касиром і рахівником у банку. З банківської кар'єри нічого путного в нього не вийшло. Портера звинуватили в розтраті 1150 доларів — дуже серйозної суми на той час. Біографи письменника дотепер сперечаються, чи був він насправді винний. З одного боку, він мав потребу в грошах для лікування хворої дружини (і для видання "Rolling Stone"), з другого — касир Портер звільнився з банку в грудні 1894 року, тоді як розтрата була розкрита тільки в 1895 році, причому власники банку були на руку нечисті. Проти Портера порушили кримінальну справу, і в лютому 1896 року він у паніці тікає до Нового Орлеана, а звідти — до Гондурасу. У цій країні доля звела Портера з приємним джентльменом — професійним бандитом-грабіжником Елом Дженнінгсом.

Багато пізніше Дженнінгс, відклавши револьвера, взявся за перо й створив мемуари, в яких згадував цікаві епізоди латиноамериканських пригод. Друзі брали участь у місцевому гондураському путчі, потім втекли до Мексики, де Дженнінгс урятував майбутнього письменника від неминучої смерті. Портер необережно позалицявся до якоїсь замужньої кралечки; чоловік, який був десь поблизу, мексиканець-мачо, дістав ножичок з лезом довжиною два фути й хотів захистити свою честь. Ситуацію врегулював Дженнінгс — пострілом від стегна вистрелив ревнощівцеві в голову, після чого вони з Вільямом сіли на коней, і конфлікт залишився позаду.

У Мексиці Портер одержав телеграму, в якій повідомлялося про те, що його кохана дружина — Атол Естес помирає. Під час відсутності чоловіка, вона не мала засобів до існування, голодувала, а захворівши, не могла купити ліки, проте в переддень Різдва продала за двадцять п'ять доларів мереживну накидку й вислала Біллу в Мехіко подарунок — золотий ланцюжок для годинника. На жаль, саме тієї миті Портер продав свого годинника, щоб купити квиток на поїзд. Він встиг побачитися й попрощатися із дружиною. За кілька днів вона померла. Агенти поліції з жалобними пов'язками мовчки йшли за труною. Відразу після похорон вони заарештували касира-розтратника, який

не сказав жодного слова на суді й одержав п'ять років в'язниці.

У засланні Портер пробув три роки й три місяці. Звільнився достроково (за зразкову поведінку й хорошу роботу в тюремній аптеці) влітку 1901 року. Тюремні роки він ніколи не згадував. Допомогли спогади Ела Дженнінгса, що з іронії долі знову опинився пліч-о-пліч із письменником у каторжній в'язниці Коламбуса, штат Огайо.

Разом з Портером і Дженнінгсом сидів двадцятилітній "ведмежатник" (зломлювач сейфів) Дикий Прайс. Він зробив добру справу — врятував із сейфа, що несподівано зачинився, маленьку дочку багатого бізнесмена. Зрізавши ножом нігті, Прайс відкрив надсекретний замок за дванадцять секунд. Йому обіцяли помилування, але обдурили. На цей сюжет Портер склав своє перше оповідання — про зломлювача Джиммі Валентайна, який врятував племінницю своєї нареченої з вогнетривкої шафи. Оповідання, на відміну від історії Діка Прайса, закінчувалось щасливо.

Перш ніж надіслати оповідання в газету, Портер прочитав його співкамерникам. Ел Дженнінгс згадував: "З тієї хвилини, як Портер почав читати своїм низьким, оксамитовим, злегка заїкуватим голосом, запанувала мертва тиша. Ми абсолютно завмерли, затамувавши подих. Нарешті грабіжник Рейдлер голосно зітхнув, і Портер, ніби прокинувшись від сну, поглянув на нас. Рейдлер усміхнувся і взявся терти очі своєю покаліченою рукою.— Чорти б вас узяли, Портере, це вперше за моє життя. Покарай мене Господь, якщо я знав, як виглядає сльоза!" Оповідання до друку взяли не відразу. Три наступних були опубліковані під псевдонімом.

Перебуваючи у в'язниці, Портер соромився друкуватися під своїм прізвищем. В аптечному довіднику він наштотхнувся на прізвище відомого в той час французького фармацевта О.Анрі. Саме її в тій же транскрипції, але в англійській вимові (О.Генрі) письменник обрав своїм псевдонімом до кінця життя. Виходячи з тюремних воріт, він вимовив фразу, яку цитують уже протягом чи не століття: "В'язниці могли б зробити велику послугу суспільству, якби суспільство вибирало, кого туди саджати".

Наприкінці 1903 року О. Генрі підписав контракт із нью-йоркською газетою "World" на щотижневу здачу короткого недільного оповідання — по сто доларів за один твір. Цей гонорар на той час був досить великий. Річний заробіток письменника дорівнював прибуткам популярних американських романістів.

Але скажений темп роботи міг вбити й більш здорову людину, ніж О. Генрі, який не міг відмовити ще й іншим періодичним виданням. Протягом 1904 року О. Генрі надрукував шістдесят шість оповідань, за 1905 — шістдесят чотири. Іноді, сидячи в редакції, він дописував відразу два оповідання, а поруч переминався редакційний художник, чекаючи, коли можна буде розпочати ілюстрування.

Читачі американських газет не могли подолати великі тексти, терпіти не могли філософування й трагічні історії. О. Генрі стало бракувати сюжетів, і він щодалі частіше брав, а то й купував їх у друзів і знайомих. Поступово він почав стомлюватися й знижував темп. Проте з-під його пера вийшло 273 оповідання — понад тридцять оповідань на рік. Оповідання збагатили газетярів і видавців, але не самого О. Генрі — непрактичного, який звик до напівбогемного життя. Він ніколи не торгувався, нічого

не з'ясовував. Мовчки одержував свої гроші, дякував і йшов: "Я винен містеру Гілмену Холу, за його словами, 175 доларів. Гадаю, що винен йому не більше 30 доларів. Але він уміє рахувати, а я ні...".

Він уникав товариства літературних побратимів, прагнув до самоти, цурався світських прийомів, не давав інтерв'ю. По кілька діб без поважних причин блукав Нью-Йорком, потім замикав двері кімнати й писав.

У блуканнях й відчуженості він дізнавався й "переварював" велике місто, Вавилон-на-Гудзоні, Багдад-над-Підземкою,— його звуки й вогні, надії й сльози, сенсації й провали. Він був поетом нью-йоркського дна й найнижчих соціальних шаблів, мрійником і фантазером цегляних завулків. У сумовитих кварталах Гарлема й Коні-Айленда волею О.Генрі з'являлися Попелюшки й Дон Кіхоти, Гарун аль-рашиди й Діогени, які були завжди готові прийти на порятунок до тих, хто гине, щоб забезпечити реалістичному оповіданню несподівану розв'язку.

Останні тижні життя О.Генрі провів сам-один у злиденному готельному номері. Він хворів, багато пив, уже не міг працювати. На сорок восьмому році життя в нью-йоркській лікарні він перейшов у інший світ, на відміну від своїх героїв, так і не діставши чудесної допомоги.

Похорон письменника вилився в справжній огенрієвський сюжет. Під час панахиди до церкви ввалилась весела весільна компанія, й не відразу зрозуміла, що доведеться зачекати на вході.

О.Генрі можна було б назвати своєрідним запізнілим романтиком, американським казкарем ХХ століття, але природа його унікальної новелістичної творчості ширша за ці визначення. Гуманізм, незалежна демократичність, пильність художника до соціальних умов свого часу, його гумор і комедія переважають над сатирою, а "втішливий" оптимізм — над гіркотою й обуренням. Саме вони створили унікальний новелістичний портрет Нью-Йорка на зорі ери монополій — багатоголикого, привабливого, загадкового й жорстокого мегаполіса з його чотирма мільйонами "маленьких американців". Інтерес і співчуття читача до життєвих перепитів клерків, продавщиць, бурлаків, безвісних художників, поетів, акторок, ковбоїв, дрібних авантюристів, фермерів тощо, вважається особливим даром, що властивий О.Генрі як оповідачеві. Образ, що виникає ніби на очах, відверто умовний, набуває скороминущої ілюзорної вірогідності — і назавжди залишається в пам'яті. У поетиці новели О. Генрі дуже важливий елемент гострої театральності, що, безсумнівно, пов'язаний з його світовідчуванням фаталіста, який сліпо вірить у Випадок або Долю. Звільняючи своїх героїв від "глобальних" роздумів і рішень, О.Генрі ніколи не відвертає їх від моральних орієнтирів: у його маленькому світі діють тверді закони етики, людяності — навіть у тих персонажів, чиї дії не завжди погоджуються із законами. Надзвичайно багатою, асоціативною і вигадливою є мова його новел, насичена пародійними пасажами, ілюзіями, прихованими цитатами й усілякими каламбурами, які ставлять надзвичайно складні завдання перед перекладачами — адже саме в мові О.Генрі закладений "формотворчий фермент" його стилю. За всієї своєї оригінальності новела О.Генрі — явище суто американське, що

виросло на національних літературних традиціях (від Е. По до Б. Гарта й М. Твена).

Листи й незакінчені рукописи свідчать про те, що в останні роки життя О.Генрі підійшов до нового рубежу. Він жадав "простої чесної прози", прагнув звільнитися від певних стереотипів й "рожевих кінцівок", яких чекала від нього комерційна преса, орієнтована на міщанські смаки.

Більша частина його оповідань, які публікувалася в періодиці, увійшла до збірників, що були видані за його життя: "Чотири мільйони" (1906), "Палаючий світильник" (1907), "Серце Заходу" (1907), "Голос міста" (1908), "Шляхетний шахрай" (1908), "Дороги долі" (1909), "На вибір" (1909), "Ділові люди" (1910), "Вовчки" (1910). Посмертно видано ще більше десятка збірників. Роман "Королі й капуста" (1904) складається з умовно пов'язаних сюжетом авантюрно-гумористичних новел, дія яких відбувається в Латинській Америці.

Доля спадщини О.Генрі була не менш важкою, ніж особиста доля В. С. Портера. Після десятиріччя слави настала пора нещадної критичної переоцінки цінностей — реакція на тип "добре виконаного оповідання". Втім, приблизно з кінця 50-х років минулого століття в США знову відродився літературознавчий інтерес до творчості й біографії письменника. Що ж до читацької любові до нього, то вона незмінна: О.Генрі, як і раніше, посідає постійне місце серед авторів, яких люблять перечитувати в багатьох країнах світу.

"Дари волхвів"

О.Генрі полонив своїх читачів не тільки гостротою соціальної тематики. Він здобув широке визнання як неперевершений оповідач. Життєві проблеми лише боком торкалися його розповідей. О.Генрі ввійшов в літературу як майстер цікавих оповідань. Він зумів посісти своє місце серед найкращих оповідачів в американській літературі завдяки оригінальності свого таланту.

Серед найкращих літературних шедеврів О.Генрі привертає до себе увагу оповідання "Дари волхвів". Це зворушлива розповідь про життя бідних людей. Головними її героями є Делла, надзвичайно гарна молода жінка, та її чоловік Джим. Зовнішністю і характером дружина Білла Портера (О.Генрі) була схожа на героїню "Дари волхвів". Чарівне юне створіння, любляча й до кінця віддана жінка, вона буває щасливою тоді, коли щасливий її чоловік. Подружжя, зовсім не маючи грошей, намагається зробити один одному гідні подарунки на Різдво. Кожна людина на світі має щось найдорожче, таке мали й вони: у Делли було розкішне блискуче довге волосся; Джим мав наручний годинник, що залишився ще від батька. Криючись один від одного, вони вдвох продали найдорожче, і придбали, як їм здавалося, чудові подарунки. Делла чоловікові купила коштовний золотий ланцюжок на годинник; а Джим — гребінці для волосся. Вони пожертвували скарбами, що становили предмет їх гордості.

Оповідання чітко вибудоване: виникла певна ситуація, задум до якого залучені герої; читачеві здається, що він знає, якого завершення розповіді йому очікувати, але невдовзі він дізнається, що помилявся, бо розв'язка оповідання виявляється для нього зовсім несподіваною.

Оповідання "Дари волхвів" — це дуже зворушлива історія, забарвлена добродушним гумором, але за завісою гумору приховуються серйозні думки, і тільки від проникливості читача залежить, наскільки важливі уроки винесе він із нього для себе.

ОСНОВНІ ТВОРИ:

Збірники: "Чотири мільйони", "Палаючий світильник", "Серце Заходу", "Голос міста", "Шляхетний шахрай", "Дороги долі", "На вибір", "Ділові люди", "Вовчки", роман "Королі й капуста".

ЛІТЕРАТУРА: 1. Внуков Н. А. Тот, кто называл себя О. Генри.— Л., 1969; 2. Левидова И. М. О. Генри и его новеллы.— М., 1973.